

Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı

2020-Cİ İL ƏRZİNDƏ ƏSAS MƏQSƏD VƏ
FUNKSİYALARIN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ BARƏDƏ
H E S A B A T

Mündəricat

Giriş

1.	Məqsədlərin həyata keçirilməsi.....	3
1.1	Mərkəzi Bankın qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi.....	3
1.2.	Banklararası mərkəzləşdirilmiş və digər lisenziyalaşdırılmayan ödəniş sistemlərinin təşkili və fəaliyyətinin təmin edilməsi.....	5
2.	Funksiyaların həyata keçirilməsi.....	8
2.1	Dövlətin pul və valyuta siyasətinin müəyyən edilməsi və həyata keçirilməsi	8
2.2	Nağd pul dövriyyəsinin təşkil edilməsi, pul nişanlarının tədavülə buraxılması və tədavüldən çıxarılması	10
2.3	Manatın xarici valyutalara nisbətə rəsmi məzənnəsinin mütəmadi müəyyən edilməsi və elan edilməsi.....	11
2.4	Valyuta tənziminin və nəzarətinin həyata keçirilməsi	12
2.5	Mərkəzi Bankın sərəncamında olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarının saxlanması və idarə edilməsi	13
2.6	Hesabat tədiyə balansının tərtib edilməsi və ölkənin proqnoz tədiyə balansının hazırlanmasında iştirak	14
2.7	Ölkənin icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının tərtib edilməsi, məlumatların ümumiləşdirilməsi və yayılması	15
2.8	Bank sektorunun sağlamlaşdırılması və dayanıqlılığının təmin edilməsi.....	16
2.9	Sığorta sektorunun inkişafı və dayanıqlılığının təmin olunması	19
2.10	Kapital bazarının inkişafı və dayanıqlılığının təmin olunması	20
2.11	Maliyyə bazarlarında istehlakçıların və investorların hüquqlarının qorunması və maliyyə maarifləndirmə işlərinin aparılması.....	22
2.12	Əmanətlərin sığortalanması sahəsində nəzarətin təmin edilməsi	25

Giriş

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev cənablarının rəhbərliyi ilə həyata keçirilən məqsədyönlü siyasət və dərin islahatlar nəticəsində uzun illər ərzində yaradılmış iqtisadi və hərbi potensial 2020-ci ildə Vətən müharibəsində müzəffər ordumuzun parlaq qələbəsi və 30 ilə yaxın davam edən işğalın sona çatması ilə nəticələnmişdir.

2020-ci ildə eyni zamanda Azərbaycan iqtisadiyyatı öz dayanıqlılığını bir daha təsdiqləmişdir. Dərin epidemioloji böhran, xarici mühtdən gələn güclü şoklar, neftin qiymətinin əhəmiyyətli azalması və nəhayət sentyabr ayında Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünün irimiqyaslı Vətən savaşına keçməsi şəraitində həyata keçirilən antiböhran proqramı iqtisadiyyatı dərin tənəzzüldən qorumuşdur. İctimai həyatın və iqtisadi fəaliyyətin bütün sferalarına güclü təsir göstərən COVID-19 pandemiyasının neqativ təsirləri il ərzində effektiv idarə olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı 2020-ci ildə də öz mandatına uyğun funksiyaların həyata keçirilməsini təmin etmiş, hökumətlə sıx koordinasiya şəraitində görülən tədbirlər nəticəsində ölkədə makroiqtisadi sabitlik təmin edilmiş, o cümlədən qiymətlər sabitliyi və valyuta bazarında tarazlıq qorunmuşdur. Monetar şəraitin yumşaldılması və makroprudensial yumşalmalar iqtisadi aktivliyin daha çox azalmasının qarşısının alınmasına, iqtisadi subyektlərin gəlirlərindəki itkilərin qismən kompensasiya edilməsinə dəstək vermişdir.

1. Məqsədlərin həyata keçirilməsi

Mərkəzi Bankın fəaliyyətinin məqsədi qanunvericiliklə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi, banklararası mərkəzləşdirilmiş və digər lisenziyalaşdırılmayan ödəniş sistemlərinin təşkili və fəaliyyətinin təmin edilməsi, habelə bank sisteminin sabitliyinə dəstəyin göstərilməsindən ibarətdir.

1.1 Mərkəzi Bankın qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi

2020-ci ildə Mərkəzi Bank tərəfindən qiymət sabitliyi təmin edilmiş, inflyasiya səviyyəsi elan edilən hədəf çərçivəsində ($4\pm 2\%$) qorunmuşdur.

Rəsmi statistikaya görə dekabrda illik inflyasiya 2.6% təşkil etmişdir ki, bu da hədəf diapazonunun mərkəzindən aşağıdadır. İllik inflyasiyanın dəyişiminə 2 faiz bəndi ərzaq, 0.3 faiz bəndi qeyri-ərzaq, 0.4 faiz bəndi isə xidmətlərin qiymət dəyişimi töhfə vermişdir.

İstehlak səbətinin əsas alt kateqoriyaları üzrə qiymət dəyişimində fərqli dinamika müşahidə olunmuşdur. İstehlak səbətinin ərzaq komponenti qiymət artımının formalaşmasında həlledici paya malik olmaqda davam edir. Ərzaq inflyasiyası son 12 ayda 4.6% təşkil etmişdir. O cümlədən qiymət artımı qida məhsulları üzrə 4.1%, spirtli içkilər üzrə 4% və tütün məmulatları üzrə 18.5% təşkil etmişdir. Ərzaq inflyasiyasına dünya ərzaq qiymətlərinin yüksəlməsi də təsir göstərmişdir. Belə ki, 2020-ci ildə dünya ərzaq qiymətləri

6.5% artmışdır. İnflyasiyanın digər komponentləri olan qeyri-ərzaq məhsulları və xidmətlər üzrə illik bahalaşma templəri müvafiq olaraq 1.2% və 1.1% olmuşdur. Qeyri-ərzaq malları üzrə inflyasiyanın aşağı səviyyəsi başlıca olaraq pandemiya dövründə tələbin təxirə salınması ilə izah edilir.

Qiymətləri dövlət tərəfindən tənzimlənən məhsullar və xidmətlər, həmçinin mövsümi xarakter daşıyan kənd təsərrüfatı məhsulları nəzərə alınmadan hesablanan orta illik baza inflyasiya 2% təşkil etmişdir.

İstehlak səbəbində qiyməti artan və azalan məhsul və xidmətlərin sayındakı fərqi dəyişim dinamikasını göstərən diffuziya indeksinin son iki ayda yüksəlməsinə baxmayaraq ilin əvvəlinə nəzərən daha aşağı səviyyədə qərarlaşmışdır.¹ Ümumilikdə, son 12 ayda 520 adda mal və xidmətdən 69-nun qiyməti azalmış, 44-nün qiyməti isə dəyişməz qalmışdır. Bahalaşan məhsulların 58.7%-də qiymət artımı 2%-dən aşağı olmuşdur.

Ümumilikdə, inflyasiyaya pandemiyanın yaratdığı qeyri-müəyyənliklər fonunda istehlak və investisiya xərclərinin azalması ilə azalan məcmu tələb, məzənnə sabitliyi, monetar şərait və inflyasiya gözləntiləri stabilləşdirici, virusdan qorunmaq üçün iqtisadi subyektlərin üzləşdikləri əlavə xərclər və dünya ərzaq qiymətlərinin bahalaşması isə artırıcı təsir göstərmişdir. Valyuta bazarında sabitliyin qorunması inflyasiyanın hədəf səviyyəsində saxlanılmasında mühüm rol oynamışdır.

Dekabrda kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçı qiymətlərində son 12 ayda 0.2%-lik azalma müşahidə olunmuşdur. Qiymətlər heyvandarlıq məhsulları üzrə illik 0.1%, bitkiçilik məhsulları üzrə isə 1.1% artmışdır. Bununla yanaşı, meşə təsərrüfatı məhsulları üzrə istehsalçı qiymətləri 2.7% azalmış, balıq və balıqçılıq məhsulları üzrə isə 2.6% artmışdır.

Sənaye məhsullarının istehsalçı qiymətləri indeksi illik 16.8% azalmışdır. Qiymət dəyişimi daha çox mədənçıxarma sənayesi (27.2% azalma) ilə bağlı olmuşdur. Mədənçıxarma sənayesində qiymət enişi əsasən dünya bazarlarında neftin qiymətinin dinamikası ilə əlaqədardır. Emal sənayesi üzrə istehsalçı qiymətləri indeksi illik 5.7% azalmışdır. Emal sənayesi üzrə ən çox ucuzlaşma neft məhsullarının istehsalı (20.3%), poliqrafiya xidməti (9.6%) və tütün məmulatlarının istehsalı (6%) üzrə müşahidə edilmişdir.

2020-ci ildə nəqliyyat xidmətlərinin illik qiymətləri, demək olar ki, dəyişməmişdir. Bununla yanaşı, poçt və kuryer xidmətlərinin qiyməti 0.1% azalmış, rabitə xidmətlərinin qiyməti isə dəyişməmişdir.

2020-ci ildə xarici mühitdə baş verən proseslər, inflyasiyanın faktiki dinamikası və valyuta bazarındakı tarazlıq inflyasiya gözləntilərinin dinamikasını müəyyənləşdirən əsas amillər olmuşdur. Pandemiyanın neqativ təsirləri fonunda I rübdə artan inflyasiya gözləntilərinin ilin sonuna doğru enməsi qeydə alınmışdır. Ev təsərrüfatlarının 12 aylıq inflyasiya gözləntiləri I rübdə daha yüksək olmuş, lakin II rübdən etibarən azalmağa başlamışdır. Dekabrda ev təsərrüfatları arasında aparılmış sorğuya görə inflyasiyanın yüksələcəyini gözləyən respondentlərin xüsusi çəkisi sentyabr ayı ilə müqayisədə 13 faiz bəndi azalaraq 12%-ə enmişdir. Real sektor müəssisələrinin inflyasiya gözləntiləri faktiki inflyasiyaya yaxın səviyyədə formalaşmışdır.

---

¹ İndeks (artan-azalan)/(azalan+dəyişməyən) şəklində hesablanır.

1.2. Banklararası mərkəzləşdirilmiş və digər lisenziyalaşdırılmayan ödəniş sistemlərinin təşkili və fəaliyyətinin təmin edilməsi

Ödəniş sistemlərinin sabit və etibarlı fəaliyyətinin təmin edilməsi Mərkəzi Bankın fəaliyyətinin prioritet istiqamətlərindən biri olmuşdur. Milli Ödəniş Sisteminin Mərkəzi Bank tərəfindən yaradılan və idarə edilən əsas komponentlərinin davamlı və təhlükəsiz fəaliyyəti 2020-ci il ərzində təmin edilmişdir.

Hesabat dövrü ərzində Milli Ödəniş Sisteminin əsas komponentləri olan iri və təcili ödənişlər üzrə Real Vaxt Rejimində Banklararası Hesablaşmalar Sistemi (AZIPS), habelə xırda və daim təkrarlanan ödənişlərin aparılmasına imkan verən Xırda Ödənişlər üzrə Hesablaşma Klirinq Sistemi (XÖHKS) vasitəsilə həyata keçirilən ödənişlərin ümumi həcmi 223.4 mlrd. manat (ÜDM-in 3.1 misli), ödənişlərin sayı isə 59.8 mln. ədəd olmuşdur.

Qlobal elektron mühitlərdə artan kiber təhdidlərin qarşısının alınması məqsədilə ödəniş sistemləri sahəsində qabaqçılıq tədbirlərin həyata keçirilməsi 2020-ci ildə də uğurla davam etdirilmişdir.

Büdcə ödənişləri və kütləvi xidmətlər üzrə ödənişlərin mərkəzləşdirilmiş qaydada toplanması üçün yaradılmış Hökumət Ödəniş Portalının (HÖP) imkanlarının genişləndirilməsi hesabat dövründə davam etdirilmişdir. Hazırda bu infrastruktura 11 mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı, 4 kommunal xidməti müəssisəsi, 5 stasionar və mobil rabitə operatoru, 114 məhkəmə orqanı, 19 sığorta şirkəti, 1438 bələdiyyə orqanı və digər sosial əhəmiyyətli qurumlar inteqrasiya olunmuşdur. Bu gün HÖP-ə inteqrasiya olunmuş qurumlar üzrə 800-dən çox xidmət üzrə ödənişlərin toplanması təmin olunur. Bu xidmətlər üzrə ödənişlər 26 bank və "Azərpoçt" MMC-nin 2500-dən çox filial və şöbələrində, 1300-ə yaxın ödəniş terminalında nağd və nağdsız formada aparıla bilər. HÖP üzərindən 2020-ci il ərzində həyata keçirilən əməliyyatların ümumi həcmi 3.3 mlrd. manat təşkil etmişdir və bu əməliyyatların 54%-i nağdsız formada aparılmışdır. Aparılan nağdsız əməliyyatların həcmi 2019-cu il ilə müqayisədə 22% artmışdır.

2020-ci il ərzində kart infrastrukturunun inkişafında da müsbət tendensiya müşahidə edilmişdir. Ölkədə emissiya olunan ödəniş kartlarından istifadə olunmaqla xidmət mərkəzləri arasında aparılan əməliyyatlar üzrə məlumatların emalı prosesinin ölkə daxilində həyata keçirilməsinin təmin edilməsi məqsədilə yaradılmış Banklararası Kart Mərkəzinin (BKM) fəaliyyətinin davamlılığı təmin edilmişdir. 2020-ci il ərzində BKM üzərindən 53.2 mln. kart əməliyyatı aparılmış, milli valyutada əməliyyatların həcmi 2.8 mlrd. manat, xarici valyutada isə 14.6 mln. ABŞ dolları və 3.1 mln. avro təşkil etmişdir. 2019-cu il ilə müqayisədə sistemdə emal olunan əməliyyatların ümumi sayı 2.4 dəfə, həcmi isə manat üzrə 2 dəfə, ABŞ dolları üzrə 42%, avro üzrə 4% artmışdır.

01.01.2021-ci il tarixinə dövrüdə olan ödəniş kartlarının sayı 9.6 mln. ədəd, bankomatların sayı 2779 ədəd, POS-terminalların sayı isə 57344 ədəd təşkil etmişdir. 2020-ci il ərzində ölkə daxilində ödəniş kartları ilə aparılmış əməliyyatların ümumi həcmi 2019-cu il ilə müqayisədə 26% artaraq 28.1 mlrd. manata çatmışdır. Ödəniş kartları ilə ölkə daxilində aparılmış nağdsız hesablaşmaların həcmi isə 34% artaraq 6.4 mlrd. manat olmuşdur.

Ölkədə elektron ticarət vasitəsilə aparılan əməliyyatların sayı 2019-cu il ilə müqayisədə 55% artaraq 68.7 mln. ədəd, həcmi isə 22% artaraq 3.9 mlrd. manat olmuşdur.

Hesabat dövründə təmassız ödəniş infrastrukturu üzrə göstəricilərdə müsbət dinamika müşahidə olunmuşdur. Dövriyyədə olan təmassız ödəniş kartlarının sayı 2019-cu il ilə müqayisədə 2.5 dəfə artaraq 3.7 mln. ədəd, təmassız ödənişləri qəbul edən POS-terminalların sayı isə 13% artaraq 34.2 min ədəd olmuşdur. Təmassız ödənişlərin sayı və həcmi isə 2019-cu ilin göstəricilərini müvafiq olaraq 4.3 və 5.4 dəfə üstələmişdir.

Müasir dövrün əsas çağırışlarından olan elektron bankçılıq xidmətləri üzrə statistik göstəricilərdə ciddi irəliləyişlər nəzərə çarpmışdır. 2020-ci il ərzində elektron bankçılıq vasitəsilə cari hesablardan aparılmış müştəri köçürmələrinin ümumi sayı 42.4 mln. ədəd, həcmi isə 95.7 mlrd. manat təşkil etmişdir. 2019-cu il ilə müqayisədə köçürmələrin sayı 79%, həcmi isə 55% artmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 26 sentyabr 2018-ci il tarixli 508 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2018-2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəqəmsal ödənişlərin genişləndirilməsi üzrə Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq ölkədə vətəndaş, biznes subyektləri və dövlət strukturları arasında nağdsız ödəniş mühitinin genişləndirilməsi, nağd dövriyyənin həcmnin minimuma endirilməsi və ölkədə nağdsız cəmiyyətin formalaşdırılması istiqamətində Mərkəzi Bankın fəaliyyəti 2020-ci il ərzində də uğurla davam etdirilmişdir.

Dövlət Proqramının icrası çərçivəsində ölkədə rəqəmsal ödənişlərdən istifadənin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi məqsədilə yaradılmış 24/7 rejimli Ani Ödənişlər Sistemi (AÖS) 1 oktyabr 2020-ci il tarixində istismara verilmişdir. Sistemin istismara verilməsi nəticəsində biznes strukturları, fiziki şəxslər və dövlət orqanları arasında hesablaşmaların məkan və zaman faktorlarından asılı olmayaraq 5-10 saniyə ərzində tam başa çatdırılması imkanı yaradılmışdır. 01.01.2021-ci il tarixinə 17 bank, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Dövlət Xəzinədarlığı Agentliyi və “Azərpoçt” MMC AÖS platformasına inteqrasiya olunmuşdur.

Dövlət Proqramı çərçivəsində elektron maliyyə-bank xidmətlərinin genişləndirilməsi məqsədilə Mərkəzi Bank tərəfindən 13 oktyabr 2020-ci il tarixində Rəqəmsal İdentifikasiya Sistemi (RİS) istismara verilmişdir. RİS-in yaradılması zamanı ölkədə ilk dəfə “Hyperledger Fabric” blokçeyn platforması tətbiq edilmiş və məlumatların paylanmış reyestr texnologiyasına əsaslanan verilənlər bazasında tam məxfiliyi qorunmaqla saxlanması təmin edilmişdir. Eyni zamanda, təklif olunan elektron bank xidmətlərinin əhatə dairəsinin artırılması, “müştəri-bank” münasibətlərinin daha müasir müstəvidə qurulması, həmin xidmətlərin ən son texnoloji həllər üzərində yaradılaraq keyfiyyətə yeni mərhələyə qaldırılması və nəticədə müştəri məmnunluğunun yüksəldilməsi əsas hədəflərdən biri olmuşdur. Layihə çərçivəsində hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən məsafədən maliyyə-bank xidmətləri əldə edilən zaman “öz müştərini tanı” siyasətinə uyğun olaraq müştərilərin identifikasiya edilməsi ilə pilot olaraq bank hesablarının açılması və ödəniş kartlarının əldə olunması imkanı yaradılmışdır. Bununla da, şəxslərin banka yaxınlaşmadan məsafədən bank xidmətlərinin operativ şəkildə əldə edilməsi, bu zaman tələb olunan məlumatların kağız daşıyıcılarında təqdim edilməsi zərurətinin aradan qaldırılması, o

cümlədən məlumatların tamlığı, əlçatanlığı və məxfiliyi təmin edilmişdir. 01.01.2021-ci il tarixinə 10 bank RİS platformasına inteqrasiya olunmuşdur.

Hesabat dövründə ölkənin maliyyə sisteminin ISO20022 standartına keçidi üzrə tədbirlər planının hazırlanması üçün məsləhətçi şirkət olaraq seçilmiş “SWIFT” – Ümumdünya Banklararası Maliyyə Telekomunikasiya Cəmiyyətinin nümayəndələri ilə birlikdə müxtəlif avtomatlaşdırılmış əməliyyat sistemlərinə malik aparıcı banklar, qiymətli kağızlar bazarı iştirakçıları, bank olmayan kredit təşkilatları, eləcə də sığorta şirkətləri ilə görüşlər keçirilmiş və cari vəziyyət qiymətləndirilmişdir. Aparılmış təhlillər əsasında “Azərbaycan Respublikasının Milli Ödəniş Sistemi infrastrukturunda ISO20022 beynəlxalq standartının tətbiq edilməsi üzrə Tədbirlər Planı” hazırlanaraq təsdiq edilmişdir. MÖS infrastrukturunda ISO20022 beynəlxalq standartının tətbiqi ödəniş sistemləri iştirakçıları arasında mübadilə üzrə vahid məlumat formatlarının yaradılması, ödəniş əməliyyatlarında risklərin minimallaşdırılması, avtomatlaşmaya sərf olunan resursların (maliyyə, zaman, insan) azaldılması, həmçinin geniş hesabatlıq funksionallıqlarının yaradılmasına imkan verəcəkdir.

Ölkədə müasir ödəniş ekosisteminin formalaşdırılması, innovativ ödəniş həllərinin inkişafına hüquqi zəmin yaradılması, habelə ödəniş xidməti istifadəçilərinin hüquqlarının müdafiəsinin gücləndirilməsi məqsədilə Mərkəzi Bank tərəfindən “Ödəniş xidmətləri və ödəniş sistemləri haqqında” qanun layihəsi hazırlanaraq baxılması üçün Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə təqdim olunmuşdur.

Ölkədə maliyyə inklüzivliyinin yüksəldilməsi, bank xidmətlərinin təqdim edilmə kanallarının diversifikasiyası, xüsusilə aşağı gəlirli əhali qrupunun bank xidmətlərinə səmərəli və effektiv çıxışının təmin edilməsi məqsədilə Mərkəzi Bank hesabat dövründə Azərbaycan Banklar Assosiasiyası ilə birgə aşağı gəlirli əhali qrupları üçün pulsuz “Baza bank xidmətləri” təkliflər paketini hazırlayaraq bank sektoruna təqdim etmişdir. “Baza bank xidmətləri” paketi özündə aşağı gəlirli əhali qrupu üçün pulsuz bank hesabının açılması, pulsuz debet ödəniş kartının təqdim edilməsi, nağdlaşdırma əməliyyatlarına xidmət haqqının tətbiq edilməməsi, elektron bankçılıq xidmətlərindən istifadə edilməklə aparılan ödənişlər üzrə xidmət haqlarının tutulmaması və bir sıra digər güzəştləri ehtiva edir.

2020-ci il ərzində nağdsız ödənişlər üzrə maarifləndirmə, təbliğat və təşviqat məsələləri də diqqət mərkəzində saxlanmışdır. Mərkəzi Bank tərəfindən rəqəmsal ödənişlərdən istifadənin təşviqi və əhalidə nağdsız ödəniş vərdişlərinin formalaşdırılması istiqamətində beynəlxalq kart təşkilatları və aidiyyəti qurumlar ilə birlikdə çoxsaylı stimullaşdırıcı və maarifləndirici tədbirlər həyata keçirilmişdir. Xüsusilə, koronavirus (COVID-19) pandemiyası dövründə təmassız ödənişlərin stimullaşdırılması məqsədilə geniş təbliğat kampaniyası aparılmış və hazırlanmış maarifləndirici video çarxlar davamlı olaraq telekanallarda yayımlanmış, eyni zamanda Mərkəzi Bankın internet resurslarında yerləşdirilmişdir.

2020-ci il ərzində ölkədə koronavirus (COVID-19) pandemiyasının təsirlərinin minimallaşdırılması ilə əlaqədar olaraq Mərkəzi Bank tərəfindən Milli Ödəniş Sistemi (AZIPS və XÖHKS) vasitəsilə köçürmələrə tətbiq edilən xidmət haqları 50% azaldılmışdır.

2. Funksiyaların həyata keçirilməsi

Başlıca məqsədlərə nail olmaq üçün Mərkəzi Bank dövlətin pul və valyuta siyasətini müəyyən etmək və həyata keçirmək, nağd pul dövriyyəsini təşkil etmək, manatın xarici valyutalara nisbətə rəsmi məzənnəsini mütəmadi müəyyən və elan etmək, valyuta tənzimini və nəzarətini həyata keçirmək, hesabat tədiyə balansını tərtib etmək və ölkənin proqnoz tədiyə balansının hazırlanmasında iştirak etmək, sərəncamında olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarını saxlamaq və idarə etmək, ölkənin icmal (dövlət və qeyri-dövlət) xarici borc statistikasını və beynəlxalq investisiya balansını tərtib etmək və digər funksiyaların həyata keçirilməsini təmin etmək istiqamətində zəruri işlər görmüşdür.

Eyni zamanda, "Maliyyə xidmətləri bazarında tənzimləmə və nəzarət sisteminin idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 noyabr 2019-cu il tarixli 1616 nömrəli Sərəncamının 1-ci bəndinə uyğun olaraq maliyyə bazarlarına nəzarət orqanının müəyyən edilmiş səlahiyyətləri, o cümlədən onun maliyyə xidmətləri bazarında lisenziyalaşdırma, tənzimləmə və nəzarət, investorların və maliyyə xidmətləri istehlakçılarının hüquqlarının qorunması sahəsində vəzifə və hüquqları Mərkəzi Banka verilmişdir. 2020-ci ildə maliyyə sabitliyi siyasəti başlıca olaraq maliyyə bazarlarının və sisteminin stabilliyinin təmin olunmasına, pandemiyanın neqativ təsirlərinin minimallaşdırılmasına, əhalinin və biznesin dəstəklənməsinə yönəldilmişdir. Pandemiya nəticəsində yaranmış vəziyyətə baxmayaraq maliyyə vasitəçiliyinin genişləndirilməsi və maliyyə bazarlarının dərinləşdirilməsi istiqamətində işlər davam etdirilmişdir.

2.1 Dövlətin pul və valyuta siyasətinin müəyyən edilməsi və həyata keçirilməsi

2020-ci ildə Mərkəzi Bankın pul siyasəti inflyasiyanın elan edilmiş hədəf daxilində ($4\pm 2\%$) idarə edilməsinə yönəldilmişdir. Mərkəzi Bankın pul siyasəti qərarları pandemiya şəraitində xarici və daxili mühitdən makroiqtisadi sabitliyə gələn təhdidlərin neytrallaşdırılmasına və inflyasiyanı hədəf çərçivəsində saxlamaqla məcmu tələbin kəskin enişinin qarşısının alınmasına xidmət etmişdir.

2020-ci ildə pul-məzənnə siyasəti "Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının 2020-ci il və ortamüddətli dövr üçün pul və maliyyə sabitliyi siyasətinin əsas istiqamətləri barədə bəyanatı"na uyğun olaraq həyata keçirilmişdir. Pul siyasəti qərarları makroiqtisadi proseslərin təhlili və yenilənmiş makroiqtisadi proqnozlar nəzərə alınmaqla qəbul edilmişdir.

Monetar şəraitin həm pulun dəyəri, həm də pulun kəmiyyəti hesabına yumşaldılması 2020-ci ildə də davam etdirilmişdir. 2020-ci ildə faiz dəhlizinin parametrlərinə dair qərarlar pandemiya şəraitində iqtisadi aktivliyin dəstəklənməsi prioriteti ilə makroiqtisadi sabitliyin qorunması zərurəti arasında optimal balansın saxlanmasına xidmət etmişdir. İl ərzində faiz dəhlizinin parametrləri 8 dəfə müzakirə edilmiş, uçot dərəcəsi mərhələlərlə 7.5%-dən 6.25%-ə və faiz dəhlizinin yuxarı həddi 9.25%-dən 6.75%-ə endirilmişdir. Faiz dəhlizinin aşağı həddi isə 5.75% səviyyəsində dəyişməz saxlanmışdır. Ümumilikdə, uçot dərəcəsi 2018-ci ilin əvvəlindən bəri 2.4 dəfə (15%-dən) azalmışdır.

2020-ci ilin sonuna manatla pul bazası 11.6% artmış və ilin sonuna 13.6 mlrd. manat təşkil etmişdir. Manatla pul bazasının struktur elementi olan dövriyyədəki nağd pulun həcmi (bank sistemindən kənarında nağd pul, bankların kassalarında və bankomatlarda olan pullar) 13.8% artmış, manatla müxbir hesabların qalığı isə 1.2% azalmışdır. İl ərzində pul təklifinə təsir göstərən başlıca amil dövlət büdcəsinin gəlir və xərclərindən asılı olaraq formalaşan vahid xəzinə hesabının dəyişimi olmuşdur. Mərkəzi Bank tərəfindən pandemiya şəraitində iqtisadiyyata zəruri nöqtəvi likvidlik dəstəyinin göstərilməsi də pul təklifinə təsir etmişdir. Ümumilikdə, pul siyasətinin dəyər baxımından yumşaldılmağa başladığı 2018-ci ilin əvvəlindən bəri pul təklifi 63% artmışdır.

İl ərzində geniş pul kütləsi (M3) 1.1% artmış və dövrün sonuna 29.2 mlrd. manat təşkil etmişdir. Manatla geniş pul kütləsi (M2) isə 11.3% artaraq ilin sonuna 20.3 mlrd. manat təşkil etmişdir. M2-nin strukturunda dövriyyədə olan nağd pul, tələb olunana kimi əmanət və depozitlər və müddətli əmanət və depozitlər fərqli dinamika nümayiş etdirmişdir.

Hesabat ilində geniş mənada pul kütləsinin tərkibinə daxil olan nağd pul kütləsi 13.4% (M2-də xüsusi çəkisi 53.1%), manatla tələb olunanadək əmanət və depozitlər 20.3% artmış (M2-də xüsusi çəkisi 34.9%), müddətli əmanət və depozitlər isə 14.1% (M2-də xüsusi çəkisi 12%) azalmışdır. Manatla tələb olunanadək əmanət və depozitlərin yüksək tempə artması iqtisadiyyatda nağdsızlaşma prosesinin getdiyini göstərir.

Pul siyasətinin yumşaldılması Mərkəzi Bankın depozit əməliyyatları və qısamüddətli notları üzrə faiz dərəcələrinin, eləcə də dövlət qiymətli kağızlarının gəlirliyinin azalması ilə müşayiət edilmişdir. Banklararası bazarda faizlər, habelə depozit və kredit faizləri risk premiyası ilə yumşalan monetar şərait arasında tarazlaşmışdır. Ümumilikdə, 2018-ci ilin yanvarından bəri manatla yeni kreditlər üzrə orta faizlər 3.9 faiz bəndi azalmışdır. Real sektorda pandemiyanın təsiri ilə güclənən risklər faizlərin daha çox azalmasını məhdudlaşdırmışdır.

Depozitlərin dollarlaşma səviyyəsi azalmaqda davam etmişdir. 2019-cu ildə pul aqreqlərinə daxil olan xarici valyutada əmanət və depozitlərin cəmi əmanət və depozitlərdə 36.8% olan xüsusi çəkisi 2020-ci ilin yekunu üzrə 30.4% təşkil etmişdir. O cümlədən fiziki şəxslərin əmanətlərinin dollarlaşması ilin yekunu üzrə 50.8% olmuşdur.

İqtisadiyyatda likvidliyin effektiv idarə olunması məqsədilə Mərkəzi Bank müxtəlif bazar əməliyyatlarından adekvat istifadə etmişdir. Bank sisteminin likvidlik mövqeyindən asılı olaraq Mərkəzi Bankın sterilizasiya alətlərinə tələb aylar üzrə fərqli olmuşdur. Koronavirus pandemiyasının makroiqtisadi sabitlik və valyuta bazarı üzərində yaratmış olduğu təhdidlərin yumşaldılması məqsədilə Mərkəzi Bank sterilizasiya alətlərinin müddətlərinə dəyişiklik etmiş, bununla da sterilizasiya portfelinin durasiyası azaldılmışdır. Belə ki, II rübdən 28 günlük depozit hərracları əvəzinə yalnız 14 günlük depozit hərraclarının keçirilməsinə, uzunmüddətli not hərraclarının əvəzinə yalnız 28 günlük notların yerləşdirilməsinə başlanmışdır. 2020-ci il ərzində Mərkəzi Bank 62 depozit hərracı və 46 notların yerləşdirilməsi hərracı keçirmişdir. 2020-ci ilin sonuna depozit əməliyyatları ilə cəlb edilmiş vəsaitlərin qalığı 300 mln. manat təşkil etmişdir. Ümumilikdə, ilin sonuna notlar vasitəsilə sterilizasiya olunmuş vəsaitin toplam qalığı isə 650 mln. manat təşkil etmişdir.

İl ərzində ümumilikdə depozit əməliyyatları və notların yerləşdirilməsi üzrə hərraclarda tələbin təklifi üstələməsi müşahidə olunmuş, nəticədə bu alətlər üzrə gəlirlilik faiz dəhlizinin aşağı həddinə yaxın səviyyədə qərarlaşmışdır.

Mərkəzi Bankın sterilizasiya alətləri üzrə gəlirlilik pul bazarının vacib reprezentativ göstəricisinə çevrilməklə digər maliyyə alətləri üzrə faiz dərəcələrinə təsir göstərməkdədir. Eyni zamanda, Mərkəzi Bankın emissiya etdiyi notlar repo bazarında təminat qismində istifadə olunmaqla banklararası bazarın aktivləşməsinə müsbət təsir göstərir.

2020-ci ildə məcburi ehtiyat normaları dəyişməz saxlanmışdır. Məcburi ehtiyat normalarının ortalama mexanizmi əsasında tətbiqinin davam etdirilməsi banklar tərəfindən likvidliyin çevik idarə edilməsinə müsbət təsir göstərən amillərdən biri olmuşdur. Aparılmış monitorinqlərin nəticələrinə əsasən hesabat dövrü üzrə bütün aylarda bankların Mərkəzi Bankdakı müxbir hesablarının toplam qalıqları dövr üçün məcburi ehtiyat kimi saxlanmalı olan cəmi vəsaitlərin həcmi üstələmişdir.

Pul siyasətinin effektiv kommunikasiyası da diqqətdə saxlanmışdır. İl ərzində öncədən ictimaiyyətə açıqlanmış qrafikə uyğun olaraq Mərkəzi Bankın hər bir siyasət qərarı ilə bağlı müvafiq analitik şərhələrlə press-relizləri dərc edilmiş, müntəzəm mətbuat konfransları keçirilmişdir. Pul siyasəti icmalı rüblük əsasda ictimaiyyətə açıqlanmışdır. Mərkəzi Bankın fəaliyyəti rəsmi internet səhifəsi, habelə Twitter, Yutub sosial şəbəkələri vasitəsilə işıqlandırılmışdır. 2020-ci ilin sonunda Mərkəzi Bankın Feysbuk sosial şəbəkəsində də rəsmi səhifəsi yaradılmışdır.

2.2 Nağd pul dövriyyəsinin təşkil edilməsi, pul nişanlarının tədavülə buraxılması və tədavüldən çıxarılması

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 19-cu maddəsinin II hissəsinə və “Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq Mərkəzi Bank tərəfindən 2020-ci il ərzində ölkə iqtisadiyyatının nağd pula olan tələbatı tam həcmdə, adekvat strukturda və vaxtında ödənilmişdir.

Hesabat dövründə Mərkəzi Banka dövriyyədən 12.5 mlrd. manat və ya 492 mln. ədəd pul nişanı mədaxil olunmuş, 13.9 mlrd. manat və ya 556 mln. ədəd pul nişanı isə məxaric olunmuşdur. Ümumilikdə ilin əvvəlindən tədavüldə nağd pul kütləsi 13.8% (1.4 mlrd. manat və ya 64 mln. ədəd) artaraq hesabat dövrünün sonuna 11.8 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Mərkəzi Bank tərəfindən pul nişanları sahəsində ən son innovasiyaların, nano və mikro texnologiyaların tətbiqi ilə milli pul nişanlarımızın müasirləşdirilməsi prosesləri davam etdirilmiş və hesabat dövrü ərzində 1, 5 və 50 manatlıq pul nişanlarının mühafizə sistemləri və dizaynı mövcud konsepsiya çərçivəsində yenilənmiş və 2021-ci ilin əvvəlindən tədavülə buraxılmışdır.

Dövriyyədə olan milli pul nişanlarının keyfiyyətinin artırılması məqsədilə elan edilmiş “tədavüldə təmiz pul siyasəti” davam etdirilmiş, dövr ərzində tədavüldən mədaxil olunmuş 8.8 mlrd. manat məbləğində pul nişanları avtomatlaşdırılmış sistemlərdə emal olunaraq dövriyyəyə yararlı pul nişanları təkrar tədavülə buraxılmış, 2.0 mlrd. manat yararsız pul nişanlarının isə tədavüldən çıxarılması təmin edilmişdir. Eləcə də Mərkəzi Bankda

yaradılmış xidmət kassaları vasitəsilə əhalidən 5.4 mln. manat məbləğində pul nişanları dəyişdirilmişdir.

Mövcud pandemiya şəraitində koronavirus (Covid-19) infeksiyasının yayılması risklərinin minimallaşdırılması üçün bir sıra tədbirlər, o cümlədən dövriyyədən daxil olan pul nişanlarının Mərkəzi Bankın xəzinələrində xüsusi karantin rejimində saxlanması, müddət bitdikdən sonra onların avtomatlaşmış sistemlərdə emal edilməsi və təkrar tədavülə yüksək keyfiyyətli pulların buraxılması kimi tədbirlər görülmüşdür.

Hesabat dövrü ərzində Mərkəzi Bank tərəfindən 628 ədəd (29 523 manat) saxta pul nişanı aşkarlanaraq tədavüldən çıxarılmış və hüquq mühafizə orqanlarına təqdim edilmişdir ki, bu da 2019-cu ilə müqayisədə 30% azdır. 2020-ci il üzrə tədavüldə olan hər 425 000 ədəd kağız pul nişanına 1 ədəd saxta pul nişanı düşmüşdür ki, bu da beynəlxalq təcrübə ilə müqayisədə əhəmiyyətli dərəcədə aşağıdır (Avrozonada hər 59 min ədədə - 1 ədəd, Rusiya üzrə hər 143 min ədədə - 1 ədəd). Saxtakarlığa qarşı mübarizə çərçivəsində Mərkəzi Bank tərəfindən istifadəyə verilmiş "Saxta Pul nişanlarının Monitorinqi Sistemi" vasitəsilə bu sistemə inteqrasiya olunmuş hüquq mühafizə orqanları ilə operativ informasiya mübadiləsi təmin edilmişdir.

İl ərzində pul nişanları ilə bağlı maarifləndirmə tədbirləri çərçivəsində kommersiya banklarının və nağd pul üzrə ixtisaslaşmış digər təşkilatların nağd pulla əməliyyat aparan əməkdaşlarına yenilənmiş 1, 5 və 50 manatlıq pul nişanları və pulların saxtalaşdırılmasına qarşı mübarizə mövzusunda vebinarlar təşkil edilmişdir.

Bütövlükdə Mərkəzi Bank tərəfindən milli valyuta üzrə ehtiyatların optimal və təhlükəsiz idarə olunması, tədavülün yüksək keyfiyyətli pul nişanları ilə təmin edilməsi, kritik informasiya sistemlərinin davamlı modernizasiyası və eləcə də nağd pul idarəetməsi sahəsində biznes proseslərin rəqəmsallaşdırılması kimi prioritetlər diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

2.3 Manatın xarici valyutalara nisbətdə rəsmi məzənnəsinin mütəmadi müəyyən edilməsi və elan edilməsi

2020-ci ildə manatın xarici valyutalara nəzərən məzənnəsi valyuta bazarında tələb-təklif nisbətinə uyğun olaraq formalaşmışdır. Xarici mühitdə baş verən proseslərin neqativ təsirlərinə baxmayaraq hökumətin və Mərkəzi Bankın birgə həyata keçirdikləri qabaqlayıcı tədbirlər nəticəsində valyuta bazarında stabillik qorunmuşdur.

2020-ci ildə Mərkəzi Bankda Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun (ARDNF) valyuta satışlarının həyata keçirilməsi üzrə həm qrafikə uyğun, həm də qrafikdən kənar hərraclər təşkil olunmuşdur. İl ərzində Mərkəzi Bankda ümumilikdə 102 valyuta hərracı keçirilmişdir. Xarici mühitdə baş verən proseslərin dolayı təsirləri ilə yaranmış gözləntilərdən asılı olaraq Mərkəzi Bankın valyuta hərraclərində tələb aylar üzrə fərqli olmuşdur. Mart ayında bir çox ölkələrdə koronavirus (COVID-19) pandemiyasına qarşı karantin tədbirlərinin sərtləşdirilməsi fonunda qlobal əmtəə bazarlarında neftin qiymətinin əhəmiyyətli azalması ilə bağlı yaranmış gözləntilər nəticəsində dollarlaşma sürətlənmiş, daxili valyuta bazarında həm nağd, həm də qeyri-nağd valyutaya tələb kəskin artmışdır. Lakin vəziyyətə vaxtında verilmiş reaksiya, ARDNF-in vəsaitlərindən qabaqlayıcı rejimdə satış nəticəsində bazar tələbatının tam ödənməsi, olduqca mürəkkəb pandemiya şəraitində

bankların mübadilə məntəqələrinin işinin effektiv təşkili, bazarla açıq kommunikasiya tez bir zamanda stabilliyə nail olmağa imkan vermişdir. Bankların valyuta mövqələrini tənzimləmək imkanı verən yeni alternativ maliyyə aləti tətbiq edilmişdir. Sonradan neftin dünya qiymətinin nisbi bərpası və tərəfdaş ölkələrin valyuta bazarında sabitləşmə nəticəsində gözləntilərin yaxşılaşması valyuta bazarında sabitliyi dəstəkləmişdir. Növbəti aylarda valyutaya tələbin azalması fonunda, ARDNF-in qabaqlayıcı satışları ilin sonuna tam bərpa olunmuşdur.

2020-ci ildə də manatın ABŞ dollarına nəzərən rəsmi məzənnəsi banklararası əqdlər üzrə orta məzənnə ("Bloomberg" platformasında hərraclar və hərracdankənar əməliyyatlar nəzərə alınmaqla) əsasında müəyyən edilmişdir. İl ərzində manatın ABŞ dollarına qarşı orta günlük rəsmi məzənnəsi 1.7 manat təşkil etmişdir. Banklar tərəfindən müəyyən edilən xarici valyutanın alış-satış məzənnələri rəsmi məzənnəyə yaxın olmuşdur. Belə ki, kommersiya banklarının orta hesabla günlük alış məzənnəsi 1 ABŞ dollarına nəzərən 1.6991 manat, satış məzənnəsi isə 1.7025 manat təşkil etmişdir. Rəsmi məzənnə ilə kommersiya banklarının orta günlük alış məzənnəsi arasında fərq 0.0009 manat və satış məzənnəsi arasında fərq isə 0.0025 manat olmuşdur.

Dövr ərzində manatın məzənnəsi ticarət tərəfdaşı olan ölkələrin valyutalarına qarşı fərqli istiqamətlərdə dəyişmişdir. Belə ki, manatın məzənnəsi türk lirəsinə, qazax tengsinə, rus rubluna, Ukrayna qrivnasına və gürcü larisinə qarşı bahalaşmışdır. Manat bu dövrdə avroya, İsveçrə frankına və yapon yeninə qarşı ucuzlaşmışdır. İkitərəfli məzənnələrin dinamikası çoxtərəfli məzənnənin dinamikasına da təsir göstərmişdir. Ümumilikdə, il ərzində manatın qeyri-neft ümumi ticarət çəkili nominal effektiv məzənnəsi 6.3%, real effektiv məzənnəsi isə 4.1% bahalaşmışdır. Azərbaycandakı inflyasiyanın ticarət tərəfdaşı olan ölkələr üzrə orta inflyasiyadan aşağı olması real effektiv məzənnəyə azaldıcı təsir göstərmişdir. Qeyd edək ki, 2014-cü ilin sonu ilə müqayisədə REM 30.9% ucuzlaşmışdır ki, bu da qeyri-neft-qaz sektorunun rəqabət qabiliyyətinə müsbət təsir göstərən amildir.

2.4 Valyuta tənziminin və nəzarətinin həyata keçirilməsi

Mərkəzi Bank valyuta tənzimi funksiyasını "Valyuta tənzimi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq həyata keçirir. Hazırda rezidentlərin və qeyri-rezidentlərin valyuta əməliyyatları qanun və Mərkəzi Bankın aşağıdakı normativ xarakterli aktları ilə tənzimlənir:

- Mərkəzi Bankın İdarə Heyəti tərəfindən 28 noyabr 2016-cı il tarixində təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının rezidentlərinin xarici valyutada, habelə qeyri-rezidentlərin milli və xarici valyuta əməliyyatlarının aparılması Qaydaları";

- Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin 03 mart 2016-cı il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Rezidentlər və qeyri-rezidentlər tərəfindən xarici valyutanın Azərbaycan Respublikasına gətirilməsi və Azərbaycan Respublikasından çıxarılması Qaydaları";

- Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin 29 dekabr 2015-ci il tarixli 44/1 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Mübadilə şöbələrinin təşkili və mübadilə əməliyyatlarının aparılması Qaydaları";

- Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının 21 dekabr 2017-ci il tarixli 47/1 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Valyuta mübadiləsi fəaliyyətinə lisenziya almış şəxslər tərəfindən valyuta mübadiləsi əməliyyatlarının aparılması Qaydası”.

Ötən dövr ərzində Mərkəzi Bank tərəfindən valyuta mübadiləsi fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün müraciət etmiş bir hüquqi şəxsə lisenziya verilmişdir.

Ölkədə tətbiq olunan valyuta rejimi maliyyə sabitliyinin təmin edilməsinə yönəlmiş kompleks tədbirlər çərçivəsində valyuta bazarının sabitləşdirilməsi məqsədinə və ölkənin tədiyə balansının tarazlaşmasına xidmət etmişdir. Lakin sərt valyuta rejiminin tətbiqi, xüsusilə də idxal əməliyyatları üzrə avans ödənişlərinin tənzimlənməsi ilə bağlı yaranmış çətinliklər və problemləri, bununla bağlı sahibkarların dövlət və hökumət orqanlarına, Mərkəzi Banka çoxsaylı müraciətlərini nəzərə alaraq ötən dövr ərzində valyuta rejimi qaydalarında bəzi dəyişikliklər edilmişdir. Belə ki, idxal müqavilələri üzrə malların ölkəyə daxil olması üçün müəyyən edilmiş müddət (270 gün) 2 ilə qədər uzadılmış, eyni zamanda avans müqabilində idxal olunmayan malların dəyəri və ya geri qaytarılmayan valyutanın dəyəri 10 min ABŞ dollarından aşağı olduğu hallar üçün məsuliyyət tədbirləri aradan qaldırılmışdır. Bu dəyişikliklər xarici iqtisadi fəaliyyətlə məşğul olan bir çox sahibkarlara ödəmiş avans müqabilində malların ölkəyə idxal olunmasına, xüsusilə qlobal pandemiyanın yaratdığı problemlər fonunda xarici ixracatçılarla işgüzar əlaqələr həyata keçirməyə, malların idxalı mümkün olmadıqda isə optimal vaxt ərzində vəsaiti ölkəyə qaytarmağa imkan vermişdir.

Bununla yanaşı, valyuta nəzarətinin effektivliyini artırmaq, valyuta vəsaitlərinin ölkədən qanunsuz çıxarılmasının qarşısını almaq məqsədilə valyuta agentlərinin (bankların) rezident və qeyri-rezidentlərin valyuta əməliyyatlarına monitorinqin və nəzarətin gücləndirilməsi, habelə şübhəli əməliyyatlara yol verilməməsi üçün məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Təhlillər göstərmişdir ki, tətbiq olunan valyuta rejimi 2020-ci ildə də ölkəyə xarici valyutanın mədaxili və ölkədən məxarici arasında nisbətin optimallaşmasında müsbət rol oynamışdır. Bu zaman “Xarici investisiyanın qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və ölkənin tərəfdar çıxdığı investisiyaların qarşılıqlı təşviqi və qorunması haqqında beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq xarici investisiyaların repatriasiyası, xarici investorların ölkəmizdə əldə etdikləri gəlirlərin və digər ödənişlərin xaricə köçürülməsi ilə bağlı sərbəst valyuta rejimi təmin olunur.

2.5 Mərkəzi Bankın sərəncamında olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarının saxlanması və idarə edilməsi

2020-ci il ərzində Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları pandemiya dan irəli gələn və beynəlxalq səviyyədə irimiqyaslı monetar və fiskal stimullaşdırma ilə müşayiət olunan global iqtisadi şok şəraitində idarə edilmiş və valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsi siyasətinin əsas prioriteti vəsaitlərin təhlükəsiz və likvid şəkildə qorunub saxlanması olmuşdur.

Valyuta ehtiyatlarının idarə olunması strategiyası və qaydalarına müvafiq olaraq Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları cari fəaliyyəti təmin edən əməliyyat və yığım aləti olan

investisiya tranşlarına bölünmüş, hər bir tranş təyinatına uyğun idarə edilmişdir. Bilavasitə Mərkəzi Bankın pul siyasətinin cari il ərzində dəstəklənməsinə xidmət edən əməliyyat tranşı xarici iqtisadi fəaliyyətin dominant valyutası olan ABŞ dollarında saxlanmışdır. İnvestisiya gəliri əldə etmək məqsədinə xidmət edən investisiya tranşının isə 90% ABŞ dolları, 7% avro və 3% İngiltərə funt sterlinqində saxlanması təmin edilmişdir. Nəticədə, hesabat dövrünün sonuna rəsmi valyuta ehtiyatlarının 90%-ni ABŞ dolları, 5%-ni avro, 2%-ni İngiltərə funt sterlinqi və 3%-ni isə SDR (BVF-in xüsusi borclanma hüquqları) təşkil etmişdir.

İdarəetmənin səmərəliliyini təmin etmək məqsədilə Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları xarici ölkələrin likvid və yüksək keyfiyyətli dövlət, kvazi-dövlət və korporativ borc öhdəliklərinə investisiya edilməklə idarə edilmişdir. İnvestisiya portfeli maliyyə alətləri və ölkələr üzrə geniş diversifikasiya olunmuş, qlobal makroiqtisadi mühitin, eləcə də xarici maliyyə bazarlarının təhlili xüsusi diqqət mərkəzində saxlanmışdır.

Daxili idarəetmə ilə yanaşı, Mərkəzi Bank 2020-ci ildə valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsində xarici menecerlərlə əməkdaşlığı davam etdirmişdir. Xarici menecerlərin xidmətlərindən istifadə ilə investisiya portfellerinin səmərəliliyi daha da artırılmış, habelə qabaqcıl dünya təcrübəsinin daxili idarəetməyə ötürülməsi istiqamətində tədbirlər görülmüşdür.

2020-ci il ərzində Mərkəzi Bankın rəsmi valyuta ehtiyatlarının həcmi 112 mln. ABŞ dolları və ya 1.8% artaraq dövrün sonuna 6.4 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir. 2020-ci ildə valyuta aktivlərinin idarə edilməsindən 93,65 mln. ABŞ dolları gəlir əldə edilmişdir.

2.6 Hesabat tədiyə balansının tərtib edilməsi və ölkənin proqnoz tədiyə balansının hazırlanmasında iştirak

2020-ci ilin 9 ayı ərzində tədiyə balansının müvafiq beynəlxalq standartlar (BPM6) əsasında tərtibi davam etdirilmiş, tədiyə balansının faktiki və proqnoz göstəriciləri makroiqtisadi siyasətdə adekvat qərarların qəbul edilməsində ən mühüm informasiya mənbələrindən biri olmuşdur.

“Beynəlxalq Əməliyyatlar üzrə Hesabatlılıq Sistemi” (ITRS) vasitəsilə aparılan çarpaz dəqiqləşmələr tədiyə balansının hesabatlılıq və uçot sisteminin daha da təkmilləşdirilməsinə, analitikanın dərinləşdirilməsinə, göstəricilər arasında uzlaşmanın təmin olunmasına və eləcə də proqnozlaşdırmanın daha da təkmilləşdirilməsinə imkan vermişdir. Dövr ərzində “Beynəlxalq Əməliyyatlar üzrə Hesabatlılıq Sistemi” çərçivəsində statistik göstəricilərin yoxlanması və emalı prosesinin daha da təkmilləşdirilməsi məqsədilə kommərsiya banklarının xaricdəki hesablarında depozitlər və nağd valyuta maddəsi üzrə gedən əməliyyatların, ölkəyə mal və xidmətlərin idxalı məqsədilə xaricə köçürülmüş qabaqcadan ödənişlərin və fiziki şəxslərin pul baratları üzrə maddələrin yeni çarpaz yoxlamaları həyata keçirilmişdir.

Eyni zamanda, bir sıra özəl və dövlət müəssisələrindən daha detallı informasiya əldə olunmuşdur ki, bu da tədiyə balansını çərçivəsində malların və xidmətlərin ixracına dair məlumatların təkmilləşdirilməsinə imkan vermişdir. Dövlət Gömrük Komitəsi ilə məlumat mübadiləsi çərçivəsində idxal edilmiş malların göndərilmə şərtlərinə (malın dəyərinin əvvəlcədən, kredit və ya akkreditiv hesabına ödənməsi) görə məlumatlar Mərkəzi Banka

təqdim olunmuş və bu da tədiyə balansının digər investisiyalar bölməsi çərçivəsində ticarət kreditləri və avanslar maddəsinin daha da dəqiqləşdirilməsinə imkan vermişdir.

Son makroiqtisadi meylləri də nəzərə almaqla Mərkəzi Bank 2020-ci ildə proqnoz tədiyə balansını mütəmadi yeniləmiş, tədiyə balansının proqnozlaşdırılması ilə bağlı aidiyyəti orqanlarla müntəzəm olaraq məsləhətləşmələr aparmış, bir sıra iri dövlət müəssisələrinə zəruri sorğular göndərmişdir. 2021-ci il və növbəti üç il üçün ölkənin iqtisadi və sosial inkişafının proqnozlarının tərkib hissəsi olan tədiyə balansının proqnozlarının Mərkəzi Bankla birlikdə hazırlanması ilə əlaqədar İqtisadiyyat Nazirliyinin və Dövlət Gömrük Komitəsinin nümayəndələrindən ibarət işçi qrup yaradılmış və tədiyə balansının ilkin proqnoz göstəriciləri və bunun valyuta bazarına təsirləri qiymətləndirmişdir.

2.7 Ölkənin icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının tərtib edilməsi, məlumatların ümumiləşdirilməsi və yayılması

2020-ci ilin 9 ayı ərzində ölkənin icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının məlumatlarının yığılması və ümumiləşdirilməsi istiqamətində işlər davam etdirilmişdir. Dövlət və dövlət təminatlı xarici borc statistikasını, həmçinin neft-qaz sektoru və qeyri-dövlət sektoru üzrə xarici borc məlumatlarının müvafiq qurumlar tərəfindən Mərkəzi Banka mütəmadi əsasda təqdim edilməsi təmin olunmuşdur.

Dövlət, neft-qaz və özəl sektorlar üzrə kreditlərin (dövlət və dövlət təminatlı), qiymətli kağızların (hökumət və korporativ) və debitor-kreditor borcların (ticarət borcları və avanslar) "Beynəlxalq Əməliyyatlar üzrə Hesabatlılıq Sistemi" üzrə kommersiya banklarının təqdim etdiyi məlumatlar ilə uyğunluğu yoxlanmış, müvafiq korreksiya aparılmışdır. Eyni zamanda, Dövlət Gömrük Komitəsi ilə əməkdaşlıq çərçivəsində əldə olunmuş məlumatlar icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının həm aktivlər, həm də öhdəliklər üzrə ticarət kreditləri və avanslar maddəsinin daha da dəqiqləşdirilməsinə xidmət etmişdir.

Maliyyə Nazirliyi tərəfindən təqdim olunan xarici borc məlumatları əsasında dövlət və dövlət təminatlı xarici borc statistikasını dəqiqləşdirilmişdir. Bank sektoru üzrə xarici borc statistikasını kommersiya banklarından alınan rəqəmsal balans əsasında Mərkəzi Bank tərəfindən qiymətləndirilmişdir. Nəticədə ölkənin icmal xarici borc statistikasını üzrə məlumatlar icmallaşdırılmış və müvafiq dövlət orqanlarına təqdim olunmuşdur.

Həmçinin, icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının məlumatlarının yığılması və ümumiləşdirilməsi prosesinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə aidiyyəti qurumların (Azərbaycan Banklar Assosiasiyası, Azərbaycan Sığortaçılar Assosiasiyası və s.) rəy və təklifləri nəzərə alınmaqla yeni hesabat formasının və təlimatın hazırlanması işlərinə başlanmışdır.

2.8 Bank sektorunun sağlamaşdırılması və dayanıqlılığının təmin edilməsi

Hesabat ilinin sonuna olan məlumata görə ölkədə 26 bank fəaliyyət göstərir ki, bunun 2-i dövlət bankıdır. Xarici kapitallı bankların sayı 12, o cümlədən xarici bankların yerli filiallarının sayı 2-dir. Bankların xidmət şəbəkəsi 447 filial, 2 715 ATM, habelə 18 708 işçi vasitəsilə təmin edilir.

2020-ci ildə bankların restrukturizasiyası prosesi "Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi"yə uyğun olaraq davam etmişdir. Sektorun kapital adekvatlığı minimum requlyativ tələbi 2 dəfədən çox üstələyir.

Hesabat ilində kapital mövqeyi neqativ zonada olan və bərpa potensialı olmayan 4 bankın ("AtaBank" ASC, "AmrahBank" ASC, "AGBank" ASC və "NBCBank" ASC) lisenziyası Mərkəzi Bank tərəfindən geri çağırılmış və məhkəmənin qərarı ilə banklar müflis elan edilmişdir. 1 iyun 2020-ci il tarixindən etibarən bağlanmış bankların qorunan əmanətçilərinə agent bank olaraq seçilmiş "Kapital Bank" ASC və "Azərbaycan Beynəlxalq Bankı" ASC vasitəsilə Əmanətlərin Sığortalıması Fondu tərəfindən kompensasiyaların ödənməsi davam etdirilir. Fondun məlumatına görə 31.12.2020-ci il tarixinə 2020-ci ildə lisenziyası geri çağırılmış 4 bank üzrə ödənməmiş kompensasiya məbləği 24.2 min əmanətçi üzrə 616.1 mln. manat təşkil etmişdir.

Bununla yanaşı, hesabat dövründə sektor üzrə bankların aktivlərinin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi aparılmışdır. Qiymətləndirmənin nəticələri bank menecmenti ilə geniş müzakirə olunmuş, müvafiq tapşırıqlar verilmişdir.

Hesabat ilində kreditləşmə prosesinin dəstəklənməsi məqsədilə bank sektorunun sağlamaşdırılması və kapitallaşdırılması tədbirləri davam etdirilmişdir. Ümumilikdə, 2020-ci ildə banklar tərəfindən ümumilikdə 131.7 mln. manat məbləğində səhmdar kapitalı artırılmışdır.

Pandemiyanın maliyyə sektoruna neqativ təsirlərinin azaldılması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin və Nazirlər Kabinetinin müvafiq sərəncamlarının icrası çərçivəsində 24 aprel 2020-ci il tarixində Mərkəz Bank tərəfindən maliyyə sektoruna əlavə dəstəkləyici tədbirlər paketi təsdiq edilmiş və "Koronavirus (COVID-19) pandemiyası şəraitində kredit təşkilatlarının fəaliyyətinin müvəqqəti tənzimlənməsi Qaydası" qəbul olunmuşdur. Təsdiq edilmiş qaydalarda fiziki şəxslərin, eləcə də pandemiya təsirlənmiş sahibkarların dəstəklənməsi, bankların requlyativ yükünün azaldılması, bəzi iqtisadi sahələrin kredit resurslarına çıxış imkanlarının artırılması, pandemiya dövründə iqtisadi subyektlərin ödəniş xidmətləri üzrə xərclərinin azaldılması, sığorta xidmətlərinin fasiləsizliyinin təmin edilməsi və sığorta olunanların hüquqlarının qorunması istiqamətində tədbirlər, həmçinin kapital bazarı iştirakçılarında requlyativ tətillər və güzəştlərin verilməsi nəzərdə tutulmuşdur: a) Pandemiya təsirlənmiş fiziki şəxslərin və fərdi sahibkarların dövlət dəstək mexanizmləri ilə əhatə olunan kreditlərinin restrukturizasiyasının aparılması

banklara tövsiyə edilmişdir; b) Bankların öz vəsaitləri hesabına ipoteka kreditləşməsinə stimullaşdırmaq məqsədilə bu kateqoriyadan olan kreditlər üzrə risk dərəcələri 100%-dən 50%-dək azaldılmışdır; c) Hüquqi və fiziki şəxslərin kredit öhdəliklərinin gecikdirilməsi halında əlavə cərimə faizi, dəbbə pulu və digər ödənişlərin borcalanlardan tutulmaması banklara tövsiyə edilmişdir; ç) Pandemiya ilə əlaqədar restrukturizasiya edilmiş kreditlərin təsnifat kateqoriyasının pisləşməsinə icazə verilmiş və ehtiyatlanma tələbləri yumşaldılmışdır; d) Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyinin təminatı ilə verilmiş mikrokreditlərin risk dərəcəsi azaldılmışdır; e) Bankların və sığorta təşkilatlarının makroiqtisadi şoklara qarşı maliyyə dayanıqlığının daha da gücləndirilməsi məqsədilə onların ötən illərin maliyyə nəticələri üzrə müvafiq dividendlərinin verilməsinə məhdudiyət müəyyən edilmişdir; ə) Tibbi ləvazimat və avadanlıqların istehsalına verilən biznes kreditlərinin risk dərəcəsi aşağı salınmışdır.

Bankların reqlativ yükünün azaldılması istiqamətində aşağıdakı tədbirlər həyata keçirilmişdir: a) Bankların məcmu kapitalın adekvatlığı əmsalı azaldılmışdır; b) Kontrtsiklik kapital buferi 0% müəyyən edilmişdir; c) Bankların kapitalının adekvatlığının hesablanmasında əməliyyat və bazar risklərinin nəzərə alınması təxirə salınmışdır; ç) İstehlak kreditləri üzrə borc yükü, müddət və faiz göstəricilərinə əsaslanan risklərin kapitalın adekvatlığı əmsalının hesablanmasında nəzərə alınması 01 yanvar 2021-ci il tarixinədək dayandırılmışdır; d) Hərtərəfli yoxlamaların keçirilməsi sığorta təşkilatları üzrə 30 sentyabr 2020-ci il tarixinədək, banklar və investisiya şirkətləri üzrə 01 yanvar 2021-ci il tarixinədək dayandırılmışdır; e) Banklarda yeni reqlativ tələblərin tətbiqinə başlanması təxirə salınmışdır.

Qeyd edək ki, pandemiyanın maliyyə sektorunun dayanıqlığına yaratdığı təhdidlərin davam etməsi nəzərə alınaraq, dəstəkləyici tədbirlər paketinə daxil olan əsas qərar və tövsiyələrinin tətbiqi müddəti iki dəfə dəyişdirilərək 01 aprel 2021-ci il tarixinədək uzadılmışdır.

Pandemiya ilə əlaqədar ümumilikdə 2020-ci il ərzində banklar tərəfindən 1.2 mlrd. manat məbləğində 52 minə yaxın kredit restrukturizasiya olunmuşdur və bu proses hazırda da davam etməkdədir. Restrukturizasiya olunmuş kreditlərin məbləğ üzrə 87%-i biznes, 9%-i istehlak, 4%-i ipoteka kreditlərinin payına düşmüşdür. 2020-ci ildə bank sektorunun maliyyə vasitəçiliyinin genişləndirilməsi və kredit əlçatanlığının artırılması istiqamətində də tədbirlər davam etdirilmişdir.

Hökumətin və reqlyatorun sinxronlaşdırılmış tədbirləri sayəsində kredit aktivliyinin kəskin azalmasının qarşısı alınmışdır. Bankların kredit portfeli bağlanmış banklar nəzərə alınmadan hesabat ilinin sonuna 14.2 mlrd. manat olmuşdur. Bağlanmış banklar nəzərə alınmadan 2020-ci ildə bankların ipoteka portfeli 13% artmış, biznes kreditlərinin həcmi sabit qalmış, istehlak kreditləri üzrə isə 6.3% azalma olmuşdur. Kredit portfelinin 60%-ni (8.5 mlrd. manat) biznes, 26%-ni (3.7 mlrd. manat) istehlak kreditləri, 14%-ni (2 mlrd. manat) ipoteka kreditləri təşkil edir.

Kreditlərin dedollarlaşma trendi davam etmişdir. İl ərzində kredit portfelinin dollarlaşması səviyyəsi 5.6 f.b. azalaraq 30.2% təşkil etmişdir. Hazırda, biznes kreditlərinin 46%-i, istehlak kreditlərinin 7.4%-i, ipoteka kreditlərinin isə 0.8%-i xarici valyutadadır.

Bank sektorunun likvid aktivləri 10.5 mlrd. manat olmaqla bank sektorunun cəmi aktivlərinin 32.9%-ni təşkil edir. Sektorun ani likvidlik əmsalı 60.9% təşkil etməklə minimum tələbi (30%) 2 dəfə üstələyir.

2020-ci il ərzində bank sektorunun cəmi öhdəlikləri 2.8% (0.8 mlrd. manat) azalaraq 27.4 mlrd. manat təşkil etmişdir (bağlanmış banklar nəzərə alınmadan 2020-ci il ərzində bankların cəmi öhdəlikləri 1.7% artmışdır). Depozitlər cəmi öhdəliklərin 74%-i həcmindədir ki, bunun da 40%-i (8.2 mlrd. manat) əhalinin əmanətləridir. Hesabat ilində əmanətlərin həcmində azalma (8%-lik) sektordan kənarlaşdırılan banklarla bağlı olmuşdur. Bağlanan banklar nəzərə alınmadan əhalinin əmanətləri 2.9% artmışdır. Əhalinin əmanətlərinin 83%-i Əmanətlərin Sığortalıması Fondu tərəfindən qorunmuşdur. 4 bankın sektordan kənarlaşdırılması və pandemiyanın olmasına baxmayaraq, struktur amillər çıxılmaqla əmanət portfelinin həcmninə sabit qalması bank sektoruna olan inamın göstəricisidir. Milli valyutanın məzənnəsində müşahidə olunan sabitlik əmanətlərin dedollarlaşma prosesinə də müsbət təsir göstərmişdir. Bağlanmış banklar nəzərə alınmadan 2020-ci ildə əmanətlərin dollarlaşması 1.4 f.b. azalaraq 51.3% təşkil etmişdir.

Maliyyə vasitəçiliyinin genişləndirilməsi məqsədilə agent bankçılıq institutunun yaradılması istiqamətində Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının texniki dəstəyi ilə ilkin çərçivə müəyyən edilmişdir. Seçilmiş pilot banklar tərəfindən "Azərpoçt" MMC-nin xidmət nöqtələri vasitəsilə regionlarda maliyyə xidmətlərinin təklif edilməsi üzrə işlər son fazaya daxil olmuşdur.

Bank sektoru üzrə requlyativ çərçivənin təkmilləşdirilməsi, habelə banklarda risklərin idarə edilməsi, o cümlədən stress-test proseslərinin gücləndirilməsi məqsədilə beynəlxalq standartlara cavab verən yeni requlyativ tələblərin müəyyən edilməsi üzrə işlər davam etdirilmiş, banklara zəruri metodoloji dəstəyin verilməsi təmin edilmişdir. Banklarda likvidlik, bazar və əməliyyat risklərinin idarə edilməsi və stress-testlərin aparılması üzrə requlyativ tələblər müəyyən edilmiş, müvafiq normativ sənəd layihələri hazırlanmışdır. Pandemiya şəraitində banklara əlavə requlyativ yükün yaradılmaması məqsədilə qaydaların tətbiq edilməsi 2021-ci ilə təxirə salınmışdır.

Maliyyə bazarlarına nəzarət üzrə qanunvericilik bazasının da qabaqcıl beynəlxalq təcrübə və standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətində işlər davam etdirilmişdir. Maliyyə sektorunda tənzimləmə və nəzarət funksiyasının Mərkəzi Banka verilməsi ilə əlaqədar olaraq "Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında" Qanunun və digər qanunvericilik aktlarının uyğunlaşdırılması ilə yanaşı sığorta, ödəniş sistemləri, lizinq, lombard fəaliyyəti və digər istiqamətləri üzrə 4 yeni qanun layihəsi, mövcud qanunvericilik aktlarına dəyişiklik layihələri hazırlanmış və aidiyyəti üzrə təqdim edilmişdir.

2.9 Sığorta sektorunun inkişafı və dayanıqlığının təmin olunması

Sığorta sektorunda effektiv tənzimləmə və nəzarətin təmin edilməsi tədbirləri davam etdirilmişdir. Kapitallaşma tədbirləri çərçivəsində sığorta fəaliyyəti üzrə minimum kapital tələblərini icra edə bilməyən bir sığortaçıya sığorta fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün verilmiş lisenziya ləğv edilmişdir. Ümumilikdə, 2020-ci il ərzində sığorta sektoru üzrə yığımlarda ötən illə müqayisədə 7% artım olmuşdur ki, onun da əsas hissəsi həyat sığorta məhsulları üzrədir. Həyat sığorta şirkətləri üzrə artım 14%, qeyri-həyat sığorta şirkətləri üzrə isə 3% təşkil etmişdir.

Sığorta sahəsində nəzarətin təkmilləşdirilməsi məqsədilə risk əsaslı nəzarətə keçidlə bağlı Dünya Bankı ilə birgə hazırlanmış layihənin icrasına başlanmışdır. Mövcud qanunvericiliyə əsasən sığortaçıların kapital tələbinin onların risklərinə əsasən diferensiasiya olunmaması sektorun risklərini artırır və maliyyə sabitliyi üçün təhdid yaradır. Eyni zamanda, ehtiyatların yaradılması yalnız prudensial normativlərə əsaslanır ki, bu da qəbul edilmiş risklərə uyğun adekvat ehtiyat yaradılmasına maneələr yaradır. Layihənin icrası risklərin düzgün və vaxtında müəyyən edilməsinə, nəzarət resurslarının effektiv istifadəsinə, həmçinin sığortaçıların şəffaflıq səviyyəsinin və investisiya siyasətinə dair tələblərin yüksəldilməsinə xidmət edəcəkdir.

Eyni zamanda, sığorta bazarına nəzarətin gücləndirilməsi məqsədilə elektron sığorta nəzarət sisteminin təkmilləşdirilməsi üzrə işlər aparılmaqdadır. Daşınmaz əmlakın icbari sığortasının elektron qaydada aparılması məqsədilə qanunvericilik layihəsi hazırlanaraq müvafiq qurumlara təqdim edilmişdir. Avtonəqliyyat vasitəsi sahiblərinin mülki məsuliyyətinin icbari sığortasının, istehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarından icbari sığortası üzrə və digər sığorta qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsinə başlanmışdır. Bu məqsədlə mövcud boşluqlar müəyyən edilmişdir və onların aradan qaldırılması məqsədilə beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan rəy və təkliflər hazırlanır.

Əhalinin və biznesin sığorta üzrə maarifləndirilməsi istiqamətində layihənin icrasına start verilmişdir. Maarifləndirmə səviyyəsinin ölçülməsi məqsədilə keçirilən sorğular əsasında genişmiqyaslı və çoxşaxəli maarifləndirmə kampaniyası həyata keçiriləcəkdir. Bununla yanaşı, daşınmaz əmlakın icbari sığortası üzrə müxtəlif dövrlərdə təbliğat təşviqat istiqamətində Mərkəzi Bankın təşkilatçılığı ilə maarifləndirici müsahibələr, müsabiqələr və görüşlər keçirilmişdir.

Aqrar sığorta mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq işlər 2020-ci ildə də davam etdirilmişdir. Bu sahədə risklərin və zərərlərin qiymətləndirilməsi üzrə ekspertlərin yetişdirilməsi məqsədilə Nazirlər Kabinetinin 23 mart 2020-ci il tarixli 106 nömrəli Qərarı ilə "Aqrar sığorta fəaliyyəti üzrə müstəqil ekspertlərin imtahanının keçirilməsi" Qaydası təsdiq edilmişdir. Həmçinin, fermerlərə dövlət dəstəyi və mütərəqqi sığorta mexanizminin yaradılması istiqamətində növbəti addım kimi "Aqrar sığorta Qaydaları" hazırlanmış və Nazirlər Kabinetinin 30 oktyabr 2020-ci il tarixli 431 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

Eyni zamanda, “Sığortaçının tələb olunan kapitalının minimum məbləği”nin müəyyən edilməsi barədə Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin 04 mart 2020-ci il tarixli 08/2 nömrəli Qərarı ilə “aqrar sığorta orqanı adından aqrar sığorta sisteminin idarə edilməsini həyata keçirən müştərək sığortaçı” üçün tələb olunan kapitalın minimum məbləği müəyyən olunmuş və 6 oktyabr 2020-ci il tarixində Aqrar Sığorta Fondu adından aqrar sığorta sisteminin idarə edilməsini həyata keçirən “Aqrar Sığorta Müştərək Sığorta Şirkəti” ASC-yə müştərək sığorta fəaliyyəti göstərmək üçün lisenziya verilmişdir. Hüquqi və təşkilati baxımdan formalaşmış şirkət pilot olaraq ilk aqrar sığorta müqaviləsini bağlamışdır. Hazırda Aqrar Sığorta Fondu Aqrar Sığorta Müştərək Sığorta Şirkəti vasitəsilə fermerlərə müvafiq sığorta xidmətləri təqdim edir.

“Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən Vətən müharibəsi zamanı şəhid olmuş hərbi qulluqçuların vərəsələrinə və xəsarət almış hərbi qulluqçulara icbari sığorta ödənişlərinin sürətli icrasının təmin edilməsi Mərkəzi Bank tərəfindən yerində nəzarətə götürülmüşdür. Vətəndaşlar tərəfindən ödənişlərin operativ əldə edilməsi üçün geniş filial şəbəkəsinə malik olan banklarla hesablaşma əməliyyatlarının aparılması təmin edilmişdir. Nəticədə Vətən müharibəsi başlayan andan 2020-ci ilin sonunadək 6110 şəxsə 22.3 mln. manat sığorta ödənişi verilmişdir. Onlardan 1347 nəfər əhidin vərəsələri, 4763 nəfər xəsarət alanlardır. Məlumat üçün qeyd edək ki, qanuna müvafiq olaraq şəhid olmuş hərbiçilərin vərəsələrinə 11000 manat, I qrup əlillərə 8800 manat, II qrup əlillərə 6600 manat, III qrup əlillərə 4400 manat, ağır və yüngül xəsarət alanlara müvafiq olaraq 2750 manat və 550 manat məbləğində sığorta ödənişi verilir.

Müvafiq sığorta ödənişlərinin operativliyinin təmin olunması məqsədilə Mərkəzi Bankda işçi qrup yaradılmışdır. İşçi qrup hərbi qulluqçulara və onların vərəsələrinə Qanunla müəyyən edilmiş təsdiqedicilərin sürətli qaydada təqdim olunması üçün müvafiq dövlət qurumları – Ədliyyə Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Müdafiə Nazirliyi ilə əməkdaşlıq edir.

2.10 Kapital bazarının inkişafı və dayanıqlığının təmin olunması

Kapital bazarının inkişafı, tənzimləmə və nəzarət proseslərinin səmərəliliyinin artırılması üzrə xüsusi proqram hazırlanmış və bu proqrama uyğun olaraq işlər davam etdirilmişdir. Emitentlərin və investorların kapital bazarında iştirak imkanlarının genişləndirilməsi məqsədilə Mərkəzi Bank tərəfindən “Milli Depozit Mərkəzinin xidmət haqları” müvafiq qaydada razılaşıdırılmaqla 01.12.2020-ci il tarixində təsdiq edilmişdir. Yeni tarif siyasəti kapital bazarının tənzimlənən segmentinin və şirkətlərin fond birjasında listinq çıxışının təşviqini, habelə fond birjasında korporativ qiymətli kağızlarla təkrar bazar, marketmeyker və repo əqdlərinin qeydiyyatı üzrə əməliyyatların stimullaşdırılmasını təmin edir. Stimullaşdırıcı tarif rejimi şirkətlərin kütləvi təklif üsulu ilə kapital bazarından maliyyələşmə təmplərinin artmasına, bazarda şəffaflıq səviyyəsinin yüksəlməsinə və investorların kapital bazarında iştirak imkanlarının genişləndirilməsinə töhfə verəcəkdir.

Qiymətli kağızlar bazarında istiqraz emissiya etməklə maliyyələşmə imkanlarının genişləndirilməsi üzrə hüquqi baza təkmilləşdirilmişdir. Xarici investorların ölkəmizin kapital bazarına çıxış imkanının artırılması məqsədilə Mərkəzi Bank qiymətli kağızlar bazarında beynəlxalq standartları müəyyən edən IOSCO təşkilatının assosiativ üzvlüyünə qoşulmuş və imtiyazlı üzvlüklə bağlı həmin təşkilatla sıx əməkdaşlığa başlamışdır.

Kapital bazarının hüquqi çərçivəsinin təkmilləşdirilməsi üzrə “Qiymətli kağızlar bazarı haqqında” Qanuna dəyişiklik təklifləri hazırlanmışdır. Həmin təkliflərə bankların kapital bazarında birbaşa iştirakı, beynəlxalq maliyyə təşkilatlarının istiqraz emissiyası prosesinin sadələşdirilməsi, dövlət qiymətli kağızları və notlarla əməliyyatların Mərkəzi Bankın müəyyən etdiyi ticarət platformasında təşkili imkanlarının yaradılması və investisiya fondlarının fəaliyyətinin təşviqi daxildir. Kapital bazarının hüquqi çərçivəsinin təkmilləşdirilməsi üzrə Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı ilə sıx əməkdaşlıq aparılmışdır.

Bakı Fond Birjasının listing qaydaları beynəlxalq tələblərə uyğun təkmilləşdirilmişdir. Listing seqmentlərinin beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması məqsədilə səhm və istiqrazların listingi üzrə iki seqment (əsas və standart bazar) müəyyən edilmiş, alternativ bazar seqmenti ləğv edilmiş, Bakı Fond Birjası ilə listing müqaviləsi olmayan və qiymətli kağızları aktiv ticarət olunmayan emitentlər listingdən kənarlaşdırılmışdır. Eyni zamanda, Bakı Fond Birjası 2020-ci ilin fevral ayında Dünya Birjalari Federasiyasının üzvlüyünə qəbul edilmişdir.

Mərkəzi Bank tərəfindən pandemiya dövründə kapital bazarı iştirakçılarının dəstəklənməsi üzrə tədbirlər planı qəbul edilmişdir. Bu istiqamətdə kapital bazarı iştirakçılarında requlyativ təkillər, habelə emitentlərin və investorların bazarda iştirakını dəstəkləyən tarif güzəştləri verilmişdir.

Pandemiyanın iqtisadiyyata neqativ təsirləri fonunda qiymətli kağızlar bazarının ümumi ticarət dövriyyəsi 14.1 mlrd. manat təşkil etmiş, təkrar bazar əqdlərində və repo əməliyyatlarında ciddi artım müşahidə edilmişdir. Əlavə olaraq, 2020-ci ildə 12.2 mlrd. manat məbləğində investisiya qiymətli kağızları dövlət qeydiyyatına alınmış və 11 emissiya prospekti təsdiq edilmişdir.

2020-ci il ərzində korporativ qiymətli kağızlar bazarının səhm seqmentində əməliyyatların həcmi 37% artaraq 583 mln. manat təşkil etmişdir. Korporativ qiymətli kağızlar bazarının digər seqmenti olan korporativ istiqrazlar bazarında əməliyyatların həcmi 2 773 mln. manat təşkil etmişdir. Hesabat dövründə “AzerGold” QSC-nin 20 mln. ABŞ dolları, “Kapital Bank” ASC-nin 35 mln. ABŞ dolları məbləğində istiqrazları, “BTB Bank” ASC-nin 2 mln. manat, “Embafinans” QSC-nin 1.5 mln. manat, “Ferrum Kapital” MMC-nin 2.5 mln. manat, “Hermes Finance” QSC-nin 1.4 mln. manat, İpoteka və Kredit Zəmanət Fondunun 251 mln. manat məbləğində istiqrazları, həmçinin “Yelo Bank” ASC-nin 30 mln. manat və “Kapital Bank” ASC-nin 20 mln. manat məbləğində səhmləri fond birjasında yerləşdirilərək listingə daxil olmuşdur.

Dövlət qiymətli kağızları bazarında aparılan əməliyyatların həcmi 8.6 mlrd. manat təşkil etmişdir. Mərkəzi Bankın notlarının yerləşdirilməsi üzrə fond birjasında 46 hərrac keçirilmiş,

notlarla təkrar bazar əqdlərinin həcmi isə 30% artaraq 491 mln. manata yüksəlmişdir. Hesabat dövründə dövlət istiqrazları ilə əməliyyatların ümumi həcmi 42% artaraq 1.7 mlrd. manat təşkil etmişdir. Dövlət istiqrazlarının yerləşdirilməsi üzrə fond birjasında 36 hərrac və bir qapalı yerləşdirmə keçirilmiş və nəticədə ilkin bazar əqdlərinin həcmi əvvəlki illə müqayisədə 77% artaraq 1.2 mlrd. manat təşkil etmişdir. Dövlət istiqrazlarının təkrar bazarı 521 mln. manat olmuşdur. Eyni zamanda, 2020-ci ildə ilk dəfə olaraq, mütərəqqi beynəlxalq təcrübəyə uyğun olaraq dövlət istiqrazlarının hərracının keçirilməsi zamanı tələbin təklifi üstələməsi halında emitent tərəfindən təklifin artırılması imkanı yaradılmışdır. Bu, dövlət istiqrazlarına olan tələbin çevik ödənməsi imkanlarını artırmaqla yanaşı bazardan maliyyələşmə imkanlarını genişləndirmişdir.

2020-ci il ərzində repo əməliyyatlarının həcmi əvvəlki illə müqayisədə 92% (1 028 mln. manat) artaraq 2 150 mln. manata yüksəlmişdir. Repo əməliyyatlarının 90%-i dövlət istiqrazları ilə aparılmışdır. 2020-ci ildə ilk dəfə olaraq səhmlərlə repo əqdləri (0.5 mln. manat) qeydə alınmışdır.

2020-ci il ərzində 12.2 mlrd. manat məbləğində investisiya qiymətli kağızlarının dövlət qeydiyyatı həyata keçirilmişdir. Bunun 1 291 mln. manatı (11%) 41 korporativ istiqrazların buraxılışının, 766 mln. manatı (6%) 119 səhm buraxılışının, 10 115 mln. manatı (83%) isə dövlət qiymətli kağızlarının buraxılışının payına düşür. Dövlət qiymətli kağızlarının 7 190 mln. manatı Mərkəzi Bankın qısamüddətli notlarının buraxılışının, 2 925 mln. manatı isə dövlət istiqrazlarının buraxılışının qeydiyyatı ilə əlaqədar olmuşdur.

2.11 Maliyyə bazarlarında istehlakçıların və investorların hüquqlarının qorunması və maliyyə maarifləndirmə işlərinin aparılması

2020-ci ildə Mərkəzi Banka daxil olmuş müraciətlər əsasında maliyyə xidmətləri sahəsində istehlakçıların və investorların hüquqlarının pozulmasının qarşısının alınması və pozulmuş hüquqların bərpasının təmin edilməsi istiqamətində zəruri tədbirlər görülmüş, eyni zamanda ölkədə maliyyə sahəsi üzrə müasir bilik və bacarıqların formalaşması və yayılmasının səmərəli təşkili həyata keçirilmişdir.

2020-ci ildə istehlakçılar və investorlardan ümumilikdə 18133 müraciət daxil olmuşdur. Onlardan 15655 müraciət bank sektoruna, 2262 müraciət sığorta sektoruna, 216 müraciət isə kapital bazarları sektoruna aid olmuşdur. Dövr ərzində istehlakçılardan və investorlardan daxil olmuş şikayətlərin araşdırılması nəticəsində nəzarət subyektlərinə ümumilikdə 372 icrası məcburi göstəriş verilmişdir. Bunlardan 186 göstəriş bank sektoru üzrə, 117 göstəriş sığorta sektoru üzrə və 69 göstəriş kapital bazarları sektoru üzrə verilmişdir.

Görülən tədbirlərin nəticəsi olaraq "Azərbaycan Respublikasında fiziki şəxslərin problemlili kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 2019-cu il 28 fevral tarixli Fərmana uyğun hesablanmış kompensasiya məbləğlərinin bir hissəsi – 92.8 min manat məbləğində vəsaitin 59 vətəndaşa geri qaytarılması, 19 vətəndaşın müraciəti üzrə daşınmaz və daşınar əmlakların girovdan azad edilməsi barədə müvafiq tədbirlər görülmüş və Mərkəzi

Banka müraciət etmiş 392 vətəndaşın pozulmuş əmanətçi hüquqları bərpa olunmuşdur. Eyni zamanda, 35 vətəndaşın müraciəti üzrə Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestrinə səhv təqdim edilmiş məlumatlarda dəyişiklik edilməsi üçün zəruri tədbirlər görülmüşdür. Bununla yanaşı, 2020-ci il üzrə ümumilikdə 1 milyon manat məbləğində sığorta ödənişinin zərərçəkmiş şəxslərə ödənilməsinə nail olunmuşdur. Kapital bazarları sektoru üzrə isə 43 inzibati xəta haqqında protokol tərtib edilmişdir.

İstehlakçıların maliyyə xidmətləri sahəsində qarşılaşdığı suallar və problemlər barəsində məlumat əldə etməsi, həmçinin sorğu və şikayətlərini bildirməsi üçün əlçatanlığın təmin edilməsi məqsədi ilə aşağıdakı tədbirlər həyata keçirilmişdir:

- Respublika ərazisində fəaliyyət göstərən bankların və sığorta təşkilatlarının inzibati binalarında (filial, şöbə) “966” qaynar xətti barəsində vətəndaşların görə biləcəyi yerlərdə məlumat lövhəsi yerləşdirilmişdir.

- Bankların, bank olmayan kredit təşkilatlarının və sığorta təşkilatlarının müqavilələrində “966” qaynar xəttinin əlavə edilməsi ilə bağlı təşkilatlara məktublar göndərilmişdir.

- Məlumat mərkəzinə daxil olan zənglərin, vətəndaş məlumatlarının və müraciətlərin istiqamətlərinin qeydiyyatına alınması üçün sistem yaradılmışdır.

- Qaynar xəttə daxil olan şifahi vətəndaş müraciətlərinin rəsmi qeydiyyatına alınması prosesi başlanmışdır.

- Vətəndaşların qəbulu ilə əlaqədar növbənin elektron idarəetmə sistemi istifadəyə verilmişdir.

- Karantin dövründə isə Skayp vasitəsilə vətəndaşlarla onlayn görüşlər həyata keçirilmişdir.

Dövr ərzində “966” qaynar xəttinə daxil olmuş 51215 zəng operativ şəkildə cavablandırılmışdır. Mərkəzi Banka öz hüquqlarının müdafiəsi üçün müraciət etmiş 2617 vətəndaşla görüşlər keçirilmiş, onların hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı zəruri tədbirlərin görülməsi ilə yanaşı, hüquqi maarifləndirmə işləri də aparılmışdır. Karantin dövründə isə Skayp vasitəsilə vətəndaşlarla onlayn görüşlər həyata keçirilmişdir.

Hesabat ilində maliyyə savadlılığı istiqamətində Mərkəzi Bank tərəfindən bir sıra mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir. Cəmiyyətin maliyyə savadlılığını artırmaq üçün dizayn edilən məhsullar vacib hədəf qruplarına, o cümlədən uşaqlara, yeniyetmələrə, tələbələrə, müəllimlərə və yaşlılara fokuslanır.

Mərkəzi Bank “Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin “Maliyyə bazarı iştirakçılarının bilik və bacarıqlarının artırılması” adlı hədəfinin, həmçinin “2018-2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəqəmsal ödənişlərin genişləndirilməsi üzrə Dövlət Proqramı”nın “Rəqəmsal ödənişlər üzrə maarifləndirmə və təbliğatın gücləndirilməsi” istiqamətinin icrası ilə bağlı silsilə tədbirləri davam etdirmişdir.

Təhsil Nazirliyi, Gənclər Fondunun dəstəyi və Azərbaycan Gənclərinin Nailiyyəti İctimai Birliyi ilə “Ağıllı Büdcə” layihəsi çərçivəsində 180 nəfər şagirdin qatıldığı poster yarışında qiymətləndirmə və mükafatlandırmada iştirak edilmişdir. Feysbuk sosial şəbəkəsində 163 nəfəri əhatə etməklə “Rəqəmsal ödənişlər məktəblilərin gözü ilə” müsabiqəsi təşkil olunmuş

və qaliblər müvafiq hədiyyələrlə təltif edilmişlər. Ali və orta ixtisas təhsil müəssisələrində tələbə və müəllim kollektivinə ümumilikdə 1143 nəfər iştirakçıya 26 onlayn vebinar təşkil olunmuşdur.

Maliyyə Sabitliyi Şurasının 20 sentyabr 2019-cu il tarixli qərarı əsasında Azərbaycan Bank Tədris Mərkəzi və İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi ilə birgə əhalinin kreditlə izafi borclanmasının qarşısının alınması üçün təbliğat-maarifləndirmə tədbirləri və onlayn təlimlər keçirilmiş, bu istiqamətdə 5 mövzu üzrə onlayn kurs hazırlanıb istifadəyə verilmişdir.

Rəqəmsal ödənişlər, məsuliyyətli borclanma mövzularında Təhsil şöbələrinin (idarələrinin) metodistləri, DOST Agentliyi və ASAN könüllüləri, Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin əməkdaşları, o cümlədən Regional İnkişaf İctimai Birliyi, Azərbaycan Gənclərinin Nailiyyəti İctimai Birliyi, Dövlət Gömrük Komitəsi Akademiyasının əməkdaşları, KOB subyektləri, FHN Akademiyası əməkdaşları üçün onlayn təlimlər keçirilmişdir. Dünya Bankının eksperti tərəfindən “Maliyyə qurumlarında müştəri şikayətlərinə baxılmasına dair yaxşı təcrübələr” mövzusunda vebinar keçirilmişdir.

KİV və sosial şəbəkələrdə maliyyə savadlılığı üzrə təbliğat-təşviqat işinin təşkilinə xüsusi əhəmiyyət verilmiş, maarifləndirici mesajlar yayımlanmışdır. İTV kanalında uşaqlar üçün maliyyə savadlılığı tədbirləri haqqında, həmçinin “Biznes Azərbaycan” verilişində, ARB kanalının “Bank vaxtı” verilişində və AzTV-də “İqtisadiyyat xəbərləri” verilişində maliyyə savadlılığına aid tədbirlər barədə məlumat verilmişdir. ASAN radioda maliyyə savadlılığı mövzuları üzrə, o cümlədən nağdsız ödənişlərin üstünlükləri, ödəniş kartları, elektron bankçılıq kimi mövzularda “1 sual, 1 cavab” rubrikası yayımlanmışdır. “Maliyyə savadlılığı ayı” çərçivəsində noyabr ayında ASAN radionun efirində “Qonaq” layihəsində “Maliyyə savadlılığı”, “Kapital bazarları”, “Rəqəmsal ödənişlər” və “Sığorta” mövzuları müzakirə olunmuşdur. Azərbaycan Bank Tədris Mərkəzi və İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi ilə birgə layihə çərçivəsində Yüz Prodakşn tərəfindən hazırlanmış, əhalinin kreditlə izafi borclanmasının qarşısının alınmasına yönəldilmiş maarifləndirici sosial videoçarx geniş əhaliyə təqdim edilmişdir. Feysbuk səhifəsində mütəmadi olaraq Mərkəzi Bankın Maliyyə savadlılığı portalındakı (bizimpullar.az) animasiyalar, həmçinin Virtual təhsil platformasındakı (edu.e-cbar.az) kurslar və yeniliklər barədə paylaşımlar edilmişdir.

Maliyyə savadlılığı portalının məzmunu zənginləşdirilmiş, 2020-ci il ərzində 10 yeni animasiya yüklənmiş, həmçinin portala müvafiq keçid hazırlanaraq bütün kommersiya banklarının veb-səhifələrində yerləşdirilmişdir. Virtual təhsil platformasının məzmunu da zənginləşdirilmiş, 2020-ci il ərzində 6 yeni distant kurs hazırlanaraq geniş ictimaiyyətin istifadəsinə verilmişdir. İl ərzində 50 imtahan təşkil olunmuş, onlardan 42-si uğurlu nəticələr ilə yekunlaşmış və müvafiq sertifikatlar hazırlanaraq təqdim olunmuşdur. Maliyyə məhsul və xidmətlərinin məlumat-axtarış sistemində (infobank.az) “Azərpoçt” MMC-nin məhsul və xidmətləri, həmçinin BOKT-ların məhsul və xidmətləri əlavə edilmişdir.

Mərkəzi Bankda 2020-ci il ərzində maliyyə-bank məhsul və xidmətləri haqqında bilik və bacarıqların artırılması üçün “Bank-loto” maarifləndirici stolüstü oyunu, “Hökumət Ödəniş Portalı”, “Kartların istifadəsində 10 qızıl qayda”, “Rəqəmsal ödənişlərin üstünlükləri”, “Card to Card xidməti”, “Pandemiya dövründə rəqəmsal ödənişlərin üstünlükləri” mövzuları üzrə

infoqrafiklər, o cümlədən “İstehlak kreditləri: ödənişlərin xüsusiyyətləri”, “Asan kredit: alım ya qalım”, “Zaminin hüquq və öhdəlikləri” və “Kredit potensialının hesablanması” mövzuları üzrə bukletlər hazırlanmışdır.

2.12 Əmanətlərin sığortalanması sahəsində nəzarətin təmin edilməsi

Əmanətlərin tam sığortalanması müddətinin başa çatması ilə əlaqədar əmanətlərin tam sığortalanması sxeminin davam etdirilməməsinin bank sektoruna təsiri qiymətləndirilmiş, sığorta limitlərinin tətbiq edilməsinin müxtəlif modelləri üzrə simulyasiyalar aparılmışdır. Keçid dövrü müəyyən edilməklə əmanətlərin tam sığortalanması sxemindən çıxılması və yeni modelə keçilməsi barədə qərarlar qəbul edilmişdir. Yeni model çərçivəsində kompensasiya məbləğinə limitin tətbiq edilməsi, habelə sığortalanan əmanətçilərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi də nəzərdə tutulmuşdur. Bu dəyişikliklərin tətbiqi nəticəsində say etibarilə cəmi əmanətçilərin 99.9%-nin əmanətlərinin tam qorunması təmin edilmişdir. Eyni zamanda, sığortalanan əmanətçilərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi kiçik sahibkarlığın inkişafı siyasətinin dəstəklənməsinə və bank sistemində etimadın artırılmasına, habelə maliyyə xidməti istehlakçılarının hüquqlarının qorunmasının daha da gücləndirilməsinə yönəldilmişdir.